

Kənan Hacı

Ədəbiyyat, mədəniyyət xalqları birləşdirən ən çəvik dəyərlər sistemidir. Xalqlar arasında körpüyə çevrilən sənət müxtəlif dillərdə danışan insanları birləşdirir, qarşılıqlı mədəni-ədəbi əlaqələr ümumən ədəbiyyatın, mədəniyyətin inkişafını şərtləndirməklə bərabər həm də bu xalqları müxtəlif sahələrdə bir-birinə daha da yaxınlaşdırır, multikultural dəyərlərə öz töhfəsini verir. Bu baxımdan, sənət adamları, yazıçılar, şairlər həmişə həmin prosesin ön cərgəsində olublar. Onlar mədəni plüralizmin effektiv tənzimlənməsində və xalqlararası münasibətlərin təməllərinin formalaşmasında əsas rol oynayan personalardır.

Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyətinin sədri, ədəbiyyatşünas, publisist və tərcüməçi Mahir Həməzəyev uzun illərdir ki, (qırx ildən çox) Vilnüs şəhərində yaşayır. Azərbaycan-Litva ədəbi-mədəni əlaqələrinin inkişafında böyük xidmətləri var. Bu illər ərzində tədqiqata cəlb etdiyi mövzulara nəzər salmaq kifayət edir ki, Mahir Həməzəyevin ictimai, elmi, ədəbi fəaliyyətinin miqyasını təsəvvür edəsən: - Baltik-Azərbaycan, həmçinin Litva-Azərbaycan ədəbi, mədəni və tarixi əlaqələri, ədəbi paralellər və bədii tərcümə məsələləri, kulturoloji və komparativistik araşdırmalar; "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı Baltik xalqlarının dillərində; Baltik xalqları mühacirləri və diaspora təşkilatlarının XIX-XX əsrlərdə Qafqazda elmi, mədəni və ictimai-siyasi fəaliyyəti; Böyük Litva Knyazlığının karaim, tatar, polyak və yəhudi varislərinin Azərbaycan və Türkiyə ilə elmi, ədəbi, mədəni və ictimai-siyasi əlaqələri; 1918-1922-ci illərdə Litva - Cənubi Qafqaz dövlətlərarası münasibətləri və Litvanın Bakıdakı Konsulluğunun fəaliyyəti; Litva ədəbiyyatının klassiki, müstəqil Litva dövlətinin Bakıda ilk konsulu Vintsas Krevenin 1909-1920-ci illərdə Azərbaycandakı pedaqoji, elmi, mədəni, ictimai-siyasi və diplomatik fəaliyyəti; Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti siyasi mühacirlərinin XX əsrin 20-30-cu illərində Litva-Polşa karay və tatar türkləri ilə ictimai-siyasi əlaqələri; 1944-1953-cü illərdə Litva müstəqilliyi uğrunda SSRİ dövlətinə qarşı müqavimət hərəkatı və partizan müharibəsində iştirak etmiş azərbaycanlı Gmeşe qaradaşları'nın həyat və döyüş yolları. 1980-2019-cu illərdə bu mövzulara həsr edilmiş 400-dən artıq tədqiqat işi, ədəbi-tarixi və elmi-publisistik məqalələri Litvada və Azərbaycanda dərc olunubdur.

Mahir müəllim 2002, 2008, 2011 və 2012-ci illərdə Ümumdünya Litva Ensiklopediyasının Vilnüsdə çıxmış II, XIV, XX və XXI cildlərində Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti, məarif, mətbuatı, teatri, kinosu və xoreoqrafiyası haqqında, eləcə də Azərbaycan yazıçı və şairlə-

ri - Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Abbas Səhət, Osman Sarıvəlli, Mikayıl Rzaquluzadə, Süleyman Rəhimov, Rəsul Rza, Nigar Rəfibəyli, Xəlil Rza Ulutürk, Sabir Rüstəmxanlı və Anarın yaradıcılığı barədə 22 adda ensiklopedik məqalə hazırlayıb çap etdirib. Mahir

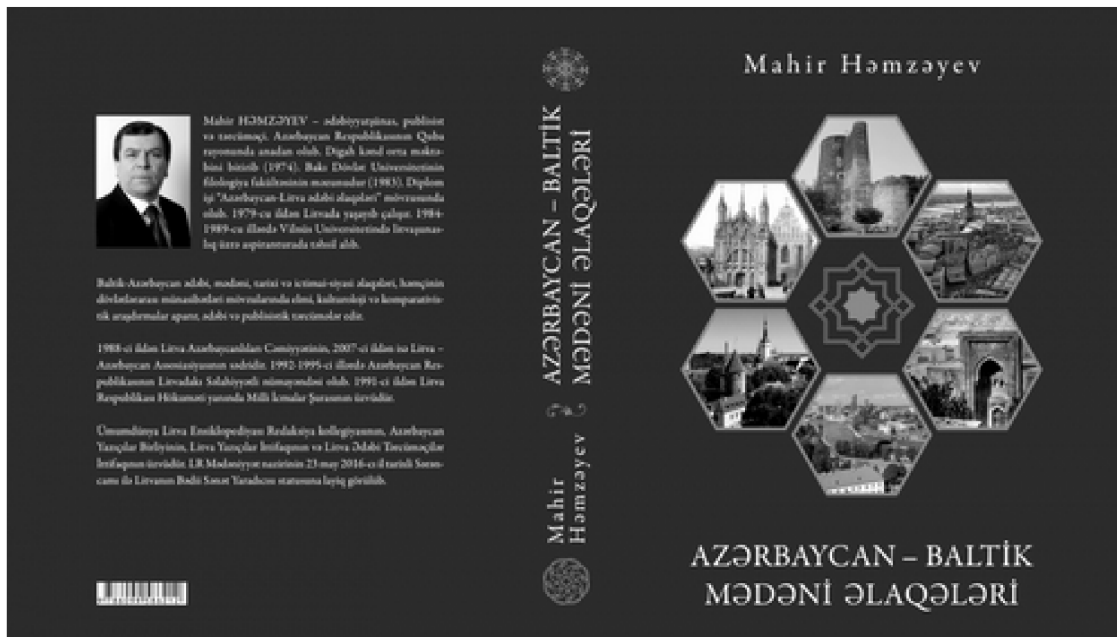
bəsləyənlərin sıralarını artırmaq və ölkəmizin Baltik ölkələrindəki imicini gücləndirməkdən ibarətdir.

Bununla yanaşı, topluda qədim mədəni əlaqələrimizdən müstəqillik mənafeələri üçün səmərəli istifadə etmək, həmçinin SSRİ dönmündəki Azərbaycan-Baltik mədəni əlaqələrini

və heyrət hissiylə oxumuş, Krevenin Azərbaycandakı pedaqoji fəaliyyətiylə bağlı bilmədiyim çox şeyləri öyrənmişdim. Mahir Həməzəyevin kitabındakı ilk yazı da məhz böyük pedaqoq, qələbən Azərbaycana bağlı olmuş Litva yazıçısı Vintsas Krevenin həyatı və yaradıcılığı haqqındadır. Krevenin həyatının əhəmiy-

Banyulis, Aydanas Praleyka, Vidmantas Valyuşaytis, Aras Lukşas, Laurinas Kasçyunas, Antanas Tila, Kestutis Oginskas, Rita Milyute, Pulyus Vaytekunas, Ramunas Trimakas, Tomas Srebalys, Yuras Pojela, Egidiyus Vareykis, Arunas Valinskis, Andryus Burba, Antanas Raşimas, Algimantas Lie-

“Azərbaycan-Baltik mədəni əlaqələri” Mahir Həməzəyevin təqdimatında



Həməzəyev diaspora sahəsində də ölkələrimiz arasındakı insan resurslarının faydalılığı baxımından böyük işlər görüb. Bir alim və qələm adamı olaraq zəkasını, intellektini müxtəlif ipostaslarda realizə etmək vaxt baxımından mümkünsüz görünür. Amma daxilindən gələn Vətənə xidmət duyğusu, ziyalılıq və vətəndaşlıq qeyri onu bu işləri görməyə sövq edir. Necə deyərlər, iş görmək, xidmət etmək üçün vaxt məhdudiyyəti yoxdur.

Bu günlərdə isə məhsuldar ədəbiyyatşünas alim səkkiz fəsildən ibarət “Azərbaycan-Baltik mədəni əlaqələri. XIX-XXI əsrlər” kitabı işıq üzü görüb. Kitabın mövzu dairəsi o qədər genişdir ki, bu informasiya zənginliyi və tematik ardıcılıq oxucuda məmnunluq hissi doğurur. Müəllif Azərbaycan-Baltik mədəni əlaqələrinin tarixinə nəzər salır, bu əlaqələri şərtləndirən amilləri konseptual yöndən təhlilə cəlb edir. Bu kitab həm də ona görə əhəmiyyətlidir ki, alim arxiv materiallarına əsaslanaraq bir sıra nadir tarixi faktları üzə çıxarmış, Baltik xalqlarını Azərbaycanla bağlayan ictimai, siyasi, mədəni, ədəbi tellərin yaranmasında xidmətləri olmuş görkəmli şəxsiyyətlərin ölçüyəgəlməz xidmətlərini kitab səhifələrində əbədiləşdirmişdir.

Alim “Xəzər sahillərində Baltik ab-havası” adlı müəllif sözümdə yazır:

“Kitabın əsas məramı Azərbaycan və Baltik xalqları arasındakı tarixi və ictimai-mədəni əlaqələrin köklərini axtarıb üzə çıxarmaq və bu əlaqələr zəminində ölkələrimiz arasında yeni məzmunlu mədəni körpülər salmaq, müasir dövrdə münasibətlərimizi genişləndirmək, xalqlarımızı mənəvi cəhətdən bir-birinə yaxınlaşdırmaq, Baltik ölkələrində bizə dost münasibət

müstəqil dövlət maraqları çərçivəsində qiymətləndirmək və milli maraqlara uyğun şəkildə dəyişdirmək, Azərbaycanla Baltik regionu arasındakı münasibətlər sistemində ölkəmizin özünəməxsus yer tutmasını təmin etmək kimi məsələlər işıqlandırılıb.

Kitab həm də Azərbaycanla Baltik ölkələri arasında mədəni əməkdaşlıq və dialoq strategiyasını daha məzmunlu və dinamik tərzdə həyata keçirməyə stimül vermək məqsədini güdür.

Bir neçə il bundan öncə Litva ədəbiyyatının görkəmli ədəbi simalarından olan Vintsas Krevenin “Azərstan ölkəsi” kitabını Mahir Həməzəyevin tərcüməsində oxumuşdum. Yeri gəlmişkən, deyim ki, dəyərli şair dostum, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Səlim Babullaoğlunun rəhbəri olduğu “ATV Kitab” layihəsinin ən maraqlı, böyük marağa səbəb olan kitablarından biri də V. Krevenin “Azərstan ölkəsi” kitabı olmuşdu. Şəxsən mən bu kitabı böyük maraq

yətlə bir hissəsi Azərbaycanla bağlı olmuşdur. Yazıda bu barədə müfəssəl məlumat verilir.

Kitabda ən çox diqqətimi çəkən və güman edirəm ki, qoca tarix üçün də olduqca böyük önəm daşıyan “Qarabağ dünyünü Litva diskursunda” bölümü oldu. Yazıçı Qarabağ həqiqətlərinin Baltik ölkələrində yaşayan insanlara da çatması üçün intellektini, zəkasını səfərbər edib və hadisələrin mahiyyətinə dərinə nüfuz edərək əsl ziyalı mövqeyi nümayiş etdirib. Litva Azərbaycanlıları Cəmiyyəti dərim bu istiqamətdə ardıcıl fəaliyyət göstərüb. Müəllif yazır:

“Vurğulamaq istərdik ki, müstəqilliyin bərpa olunmasından sonrakı dövr Litva və Azərbaycan mediasında xeyli sayda Qarabağ mövzulu müxtəlif publikasiyalar işıq üzü görüb. Ən fərqli janrlarda yazılmış bu publikasiyaların müəllifləri arasında Vitautas Landsbergis, İmantas Melyanas, Tomas Çivas, Gintaras Visotskas, Riçardas Lapaytis, Vitaliyus Karakorskis, Donatas Valançyauskas, Arvidas

kis, Lyaonas Yurşa kimi litvalı qələm sahibləri vardır.

Bu gün arqumentlərə söykənən tam bir əminliklə konstata-siya edə bilərəm ki, müasir Litva-Azərbaycan ictimai-siyasi, kulturoloji və publisistik əlaqələrinin başlıca qolunu Qarabağ münasibəti mövzulu müxtəlif janrlı əsərlər və tərcümələr təşkil edir. Düşünürük ki, yaxın gələcəkdə yuxarıda göstərilən litvalı müəlliflərin bu mövzulu əsərlərindən götürülmüş seçmələrdən ibarət ayrıca bir tərcümə kitabının nəşr edilib Azərbaycan ictimaiyyətinə təqdim olunması diqqətəlayiq hadisə olardı”. Mahir Həməzəyev Qarabağ mövzulu həmin əsərlərin bir qismini, habelə onların bəziləri haqqında yazılmış annotasiya, reseenziya və icmaları Litva, polyak və rus dillərindən Azərbaycan dilinə tərcümə edərək, səciyyəvi misallar qismində kitabın bu fəslində xronoloji ardıcılıqla oxuculara təqdim edir. 20 yanvar faciəsi, Xocalı qətləmi və xalqımızın başına gətirilmiş digər müsibətlər Litva yazıçılarının gözüylə təhlil edilmiş və yazıları Azərbaycan oxucusuna çatdıran məhz Mahir Həməzəyevdir. Mahir müəllim, eyni zamanda Azərbaycan yazıçılarının da Baltik ölkələrində tanınmasında, təbliğində böyük işlər görür, Azərbaycan ədəbiyyatının klassikləri, müasir qələm adamlarımız haqqında esselər, məqalələr yazır. Bu kitabda həmin yazıların böyük əksəriyyəti toplanıb.

Mahir Həməzəyev Litvada Azərbaycanın səsidir. Litvalılar Azərbaycanla bağlı həqiqətləri onun yazılarından öyrənirlər. Biz də bu kitabdən çox şeyləri öyrəndik. Düşünürəm ki, Mahir Həməzəyevin uzun illərin zəhməti sayəsində ərsəyə gətirdiyi bu qiymətli kitab hər iki ölkə üçün son dərəcə faydalı və əhəmiyyətlidir.

